

Заболотний Олександр Валерійович

*студент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

Заболотный Александр Валерьевич

*студент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна*

Zabolotnyi Oleksandr

Student of the

Kiev National University of Technology and Design

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

ВНЕШНИЕ И ВНУТРЕННИЕ УГРОЗЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

EXTERNAL AND INTERNAL THREATS OF THE ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

Анотація. В статті узагальнені існуючі підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства. Розглянуті класифікаційні ознаки загроз економічній безпеці підприємства. Досліджені зовнішні загрози економічній безпеці та їх вплив на національну економіку. Окреслені внутрішні загрози економічній безпеці підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, зовнішні та внутрішні загрози, економічний стан, макроекономічні показники, ВВП.

Аннотация. В статье обобщены существующие подходы к определению сущности экономической безопасности предприятия. Рассмотрены классификационные признаки угроз экономической безопасности предприятия. Исследованы внешние угрозы экономической безопасности и их влияние на национальную экономику. Перечислены внутренние угрозы экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, внешние и внутренние угрозы, экономическое состояние, макроэкономические показатели, ВВП.

Summary. The article summarizes the existing approaches to the definition of the essence of economic security of the enterprise. The classification signs of threats to the economic security of the enterprise are considered. The external threats to economic security and their influence on the national economy are investigated. The internal threats to economic security of the enterprise are listed.

Key words: economic security, enterprise, external and internal threats, economic status, macroeconomic indicators, GDP.

Постановка проблеми. Нестабільна політична та соціально-економічна ситуація в Україні призвела до загострення міжнаціональних конфліктів, посилення корупції та втрати стабільності фінансового стану багатьох вітчизняних підприємств. Нині успішне функціонування і розвиток підприємств залежить від того, наскільки ефективною є система забезпечення їх економічної безпеки.

Поглиблення кризових явищ, посилення невизначеності та проблемності економічної ситуації вимагає

від підприємств посилення уваги до забезпечення власної економічної безпеки, виявлення та нейтралізації можливих загроз, небезпек та ризиків, здатних погіршити фінансовий стан та результативність їхньої діяльності.

Метою статті є узагальнення теоретико-методичних положень щодо сутнісних характеристик зовнішніх та внутрішніх загроз економічній безпеці підприємств та обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо їх нейтралізації.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Дослідженню концептуальних засад формування комплексної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання присвятили свої роботи як світові науковці, так і вітчизняні вчені. Серед авторів, що аналізують проблематику економічної безпеки підприємства, варто виділити А. Банаровського, Т. Васильціва, А. Гальчинського, Т. Ганущак, В. Геєця, Я. Жаліла, Д. Коваленка, С. Мочерного, В. Мунтіяна.

Попри вагомий доробок учених під впливом глобальної економічної кризи актуалізується необхідність більш глибокого дослідження складу та впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на рівень економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність забезпечення власної економічної безпеки постійно виникає перед кожним підприємством. Для більшості підприємств моніторинг рівня економічної безпеки є інструментом антикризового менеджменту, який дозволяє забезпечити свою економічну незалежність та стабільність функціонування.

Більшість науковців, які присвятили свої роботи дослідженню сутності економічної безпеки, розглядають її як спроможність економіки та кожного суб'єкта господарювання забезпечити свій стабільний розвиток в умовах дії внутрішніх та зовнішніх загроз.

Так, на етапі зародження даної наукової тематики, економічну безпеку розглядали як стан економічної системи, яка дозволяла ефективно розвиватися та вирішувати соціальні завдання. Згодом, частина науковців почала схилитися до думки, що під економічною безпекою слід розуміти стан захищеності підприємства від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, при якому підприємство спроможне реалізувати комерційні інтереси [1; 2; 3].

Рожков В. О. [4, с. 479] вважає, що «економічна безпека являє собою універсальну категорію, що відбиває захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином. Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до наявних умов, що не позначаються негативно на його діяльності».

Доценко Д. В. [5, с. 425] акцентував увагу на загрозах критичного характеру, як зовнішніх, так і внутрішніх, на які підприємство здатне адекватно реагувати і яким має протистояти за умови забезпечення економічної безпеки.

Цих же поглядів дотримується Ляний Г. Л. [6], представляючи економічну безпеку як стан захищеності підприємства від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз та дестабілізуючих факторів.

Слід погодитись, що при дослідженні економічної безпеки підприємства доцільно особливу увагу приділити загрозам, які негативно впливають на її рівень.

Лаконічним є визначення загрози, пропонуваного Васильців Т. Г., як «сукупності умов, процесів, чинників, які перешкоджають реалізації економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності чи створюють небезпеку для них» [7, с. 131].

Більш деталізоване визначення сформулювала Лойко В. В. [8], яке пояснює загрози як «наявні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію економічних інтересів підприємства і створюють небезпеку для господарської діяльності та життєзабезпечення колективу підприємства».

Ганущак Т. В. [9] трактує загрози економічній безпеці як дію «дестабілізуючих природних факторів і/або суб'єктивних, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації».

Крім розкриття сутності, в багатьох наукових публікаціях, які присвячені питанням економічної безпеки, наведені класифікації економічних загроз.

Так, загрози за природою виникнення можуть бути політичні, кримінальні, конкурентні, контрагентські [5]; за ймовірністю виникнення – явні та приховані [5, 11]; за наслідками – загальні та локальні [5]; за можливістю прогнозування – прогнозовані, не прогнозовані [5]; за тривалістю дії загроз – довгострокові, середньострокові та короткострокові [12, 13, 14]; за відношенням до людської діяльності: об'єктивні та суб'єктивні [5, 7, 15]; за формою прояву – якісні та кількісні [15]; за ймовірністю настання – катастрофічні, значні, незначні [5] тощо.

Загрози економічній безпеці підприємства можуть виникати на макрорівні. Ці загрози пов'язані з чинниками загальноекономічного характеру і негативно впливають не тільки на самі суб'єкти господарювання, а й на національну безпеку в цілому. З іншого, загрози економічній безпеці підприємства обумовлюються неефективним внутрішньогосподарським менеджментом, тобто виникають на макрорівні. Тому, найбільш розповсюдженим підходом до класифікації загроз економічній безпеці підприємства є їх поділ на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні загрози виникають поза межами підприємства, але в силу своїх особливостей можуть безпосередньо впливати на його економічну безпеку. Ці загрози пов'язані з економічними процесами, що відбуваються в країні та світі, станом правового середовища, криміногенною ситуацією, рівнем конкуренції, кон'юнктурою ринку й середовищем функціонування підприємства.

До зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства потрібно віднести:

– несприятлива зміна політичної та економічної ситуації;

- зміна законодавства, що впливає на умови господарської діяльності;
- монополізація;
- дії контрагентів;
- криміналізація економіки;
- недобросовісна конкуренція;
- надзвичайні ситуації природного й технічного характеру;
- шахрайство тощо.

Критичне гальмування економічного розвитку України та погіршення основних макроекономічних показників найбільш вагомо впливає на економічну безпеку більшості вітчизняних підприємств.

Прискорення зростання реального ВВП починаючи з другого кварталу 2015 року, яке за підсумками 2016 року досягло 4,8%, відображає, на перший погляд, подолання кризових явищ в національній економіці (рис. 1).

Проте нестабільна валютна ситуація в Україні призвела до зниження ВВП України з 133,593 млрд.дол. в 2014 році до 91,031 млрд.дол. в 2015 році. Далі відмічено незначне зростання ВВП до 93,270 млрд.дол. в 2016 році. Тобто до макроекономічних загроз економічній безпеці підприємства доцільно також віднести нестабільність фінансово-валютної системи.

Традиційним чинником негативної динаміки зниження ВВП залишається експорт. Держстат констатує, що поряд з ростом обсягів експортно-імпортних операцій, імпорт в Україні за останні роки хронічно випереджає експорт, а їх різниця іноді досягає 8% ВВП.

Згортання промислового виробництва також є ключовою загрозою економічній безпеці. Падіння темпів виробництва триває протягом декількох років і зберігається на критично високому рівні. Як наслідок, порушується система взаємодії контрагентів, скорочується зайнятість населення, поглиблюється криза бізнес-процесів.

Воєнні дії на сході України, макроекономічна нестабільність, різка втрата купівельної спроможності, виступають базовими факторами уповільнення інвес-

тиційної активності. 2016 року індекс становив: 2,88 та 2,85 бали – у червні та грудні відповідно. Останній раз позначка індексу перетинала рубіж у 3 бали лише наприкінці 2011 року. За версією топ-менеджерів членських компаній Європейської Бізнес Асоціації в 2017 році індекс інвестиційної привабливості України покинув негативну площину і в першому півріччі зріс і досяг 3,15 балів за 5-бальною шкалою. За результатами опитування керівників 142 найбільших міжнародних та українських компаній виявлено, що негативні настрої бізнесменів щодо інвестицій в економіку України не зникли, але послабилися [17].

Загрозою економічній безпеці підприємств є зниження платоспроможного попиту населення. Порівняно із липнем розмір заробітної плати зменшився на 3,1%, а за останні 12 місяців (відносно серпня 2016 р.) збільшився на 36,8%.

Реальна заробітна плата у серпні 2017р. порівняно з липнем 2017р. зменшилася на 3,0%, а відносно серпня 2016р. збільшилася на 17,2%. Але в умовах наявної інфляції (12,4% у 2016 р. та 8,1% за вісім місяців 2017 р.) такий дисбаланс підриває купівельну спроможність та суттєво погіршує добробут і рівень життя переважної більшості громадян країни.

Наведені макроекономічні показники свідчать, що рівень економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання залежить від стабільності всієї національної економіки.

Коваленко Д. І., Молчанова О. С. [18] серед складових економічної безпеки виокремлюють політико-правові. На наш погляд, з цими складовими пов'язані і зовнішні загрози, зокрема: ставлення держави до власності; політична нестабільність у державі; характер відносин держави до галузі; недосконалість податкової політики; недовіра законодавчих та нормативних актів.

Внутрішні загрози пов'язані з бізнес-процесами підприємства і виникають безпосередньо в сфері його господарської діяльності. Узагальнення наукових підходів уможливує виділення наступних внутрішніх загроз:

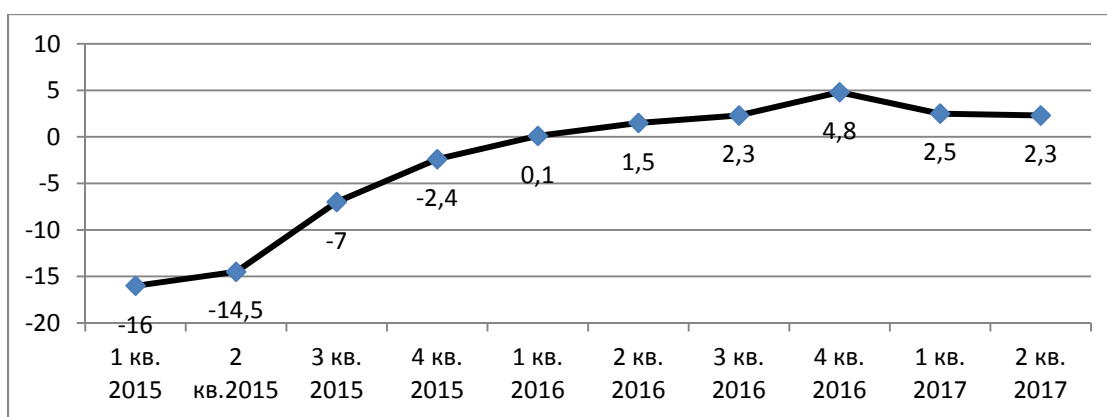

Рис. 1. Зміна реального ВВП (% до відповідного кварталу попереднього року) [16]

- низький професіоналізм керівництва;
- недостатній рівень дисципліни;
- виток інформації;
- відтік кваліфікованих кадрів;
- незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення;
- низький технічний і технологічний рівні виробництва;
- брак фінансових ресурсів тощо.

Бізнес-менеджер повинен бути повністю впевнений, що успіх підприємства забезпечений, якщо він будується на сучасній виробничій базі із залученням

висококваліфікованого персоналу, оптимально фінансований і т.д. Незаперечно, що бізнес буде успішним, якщо він організований як дієва високоефективна система виробництва товарів або послуг, які користуються стабільним попитом.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Економічна безпека підприємства буде високою, якщо підприємство буде працювати в стані захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз. Ідентифікація загроз дозволить розробити конкретні заходи щодо їх нейтралізації.

Література

1. Барановський А. І. Фінансова безпека: монографія / А. І. Барановський. — К.: Фенікс, 1999.
2. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. — К.: ЦУЛ, 2009. — 256 с.
3. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування / Теорія та практика управління у трансформаційний період: Зб. наук. праць. — Донецьк: ІЕП НАН України, 2001. — Т. 3. — С. 3–7.
4. Рожков В. О. Визначення сутності поняття економічної безпеки / В. О. Рожков // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2016. — № 10 — С. 478–480.
5. Доценко Д. В. Экономическая безопасность: методологические аспекты и составляющие [Текст] / Д. В. Доценко, В. Н. Круглов // Аудит и финансовый анализ. — 2009. — 4. — С. 415–427.
6. Лянной Г. Л. Система экономической безопасности предприятия / Г. Л. Лянной // ВOS — журнал о личной и коммерческой безопасности. — 2006. — № 7. — С. 16–19.
7. Васильців Т. Г. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства / Т. Г. Васильців, М. Б. Пасічник // Науковий вісник НЛТУ України. — 2008. — Вип. 18.10. — С. 128–135.
8. Лойко В. В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація [Електронний ресурс] / В. В. Лойко // — Ефективна економіка. — 2015. — № 10. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4372>
9. Ганущак Т. В. Фінансова безпека бізнесу: навч. посіб. / Т. В. Ганущак; ВНЗ «Київ. ун-т ринк. відносин». — Київ: Ун-т «КРОК», 2016. — 264 с.
10. Манцуров І. І. Побудова ієрархічної структури складових економічної безпеки підприємства / І. І. Манцуров, О. В. Нусінова // Ефективна економіка. — 2011. — № 9. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2011>.
11. Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: Монографія / М. В. Фоміна. — Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. — 140 с.
12. Прохорова В. В. Управління економічною безпекою підприємств [Текст]: Монографія / В. В. Прохорова, Ю. В. Прохорова, О. О. Кучеренко. — Харків: УкрДАЗТ, 2010. — 282 с.
13. Кравчук О. Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: Монографія / О. Я. Кравчук, П. Я. Кравчук. — Луцьк.: ВОРВП «Надстир'я», 2008. — 286с.
14. Модулювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та ін.; за ред. Геєця В. М.: Монографія. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. — 240 с.
15. Пашнюк Л. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації / Л. Пашнюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. — 2013. — № 10 (151). — С. 93–97.
16. Офіційний сайт Державного управління статистики. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Економічна правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/07/3/626672>.
18. Коваленко Д. І. Методологія оцінки рівня економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Д. І. Коваленко, О. С. Молчанова // Міжнародний науковий журнал. — 2015. — № 9. — Режим доступу: <http://www.inter-nauka.com/issues/2015/9/539>.